

DSO – Najaar 2006

Concert door **Cantate Domino** o.l.v. Cor van der Wijngaard, begeleid door het DSO, met werken van **Buxtehude, Mozart, Haydn, Rutter, Vaugn Williams** en **Van der Wijngaard**.

Vrijdag 3 november 2006, 20.15, Dorpskerk, Zoeterwoude

Johannes Brahms –

Concert voor piano en orkest Nr. 2

Robert Schumann – Symfonie Nr. 4

Najaarsconcert DSO o.l.v.

Peter Gaasterland. Solist:

Rian de Waal

Zaterdag 25 november 2006 (20.15 u), Hofkerk,

Cort van der Lindenstraat 1, Delft

Zondag 3 december 2006 (15.00 u), Lutherse kerk,

Lutherse Burgwal 7, Den Haag

Toegang € 15,00 (65+/18- € 12,50). Voorverkoop via kaartverkoop@hetdso.nl €12,50. Vrije toegang voor donateurs.

Johannes Brahms –

Concert voor piano en orkest Nr. 2

Concert in de serie 'Muziek in de Bonifatius', o.l.v. Peter Gaasterland. Solist: **Richard Flemming**.

Zondag 28 januari 2007 (15.00 u), Bonifatiuskerk,

Van Vredenburgweg 67, Rijswijk

Info: www.bonifatiusparochie.info en www.richardflemming.nl.

DSO-concertdata in 2007 (programma nader te bepalen):

Zondag 17 juni 2007 (middagconcert),

Zaterdag 23 juni 2007 (avondconcert).

Adressen Delfts Symphonie Orkest

Internet: <http://www.hetdso.nl>

E-mail: secretaris@hetdso.nl

Het tweede pianoconcert van Brahms

Brahms begon aan zijn tweede pianoconcert in 1878 tijdens een vakantie naar Italië, maar onderbrak zijn arbeid om verder te gaan met het componeren van zijn vioolconcert. Drie jaar later stuurde hij "een paar kleine pianostukjes" aan zijn vriend Theodore Billroth, die reisgenoot naar Italië was geweest, en vermoedelijk al schetsen gezien had. Maar die kleine stukjes bleken te zijn uitgegroeid tot een van de langste pianoconcerten ooit gecomponeerd, grootser nog dan Beethoven's vijfde pianoconcert, het *Keizersconcert*.

Sinds het eerste pianoconcert, 22 jaar eerder gecomponeerd, had Brahms zich ontwikkeld tot internationaal erkend meester van de symfonische vorm. Zijn tweede pianoconcert kreeg een vierdelige vorm, wat gebruikelijk is voor een symfonie, maar zeer ongewoon voor een soloconcert. Je zou het een symfonie voor piano en orkest kunnen noemen, mede vanwege de gelijkwaardige rol van het orkest naast de solist. Het toegevoegde deel is "een niemendalletje van een scherzo", zoals Brahms gekscherend aan een vriendin schreef.

Het tweede pianoconcert vergt een groot uithoudingsvermogen van de solist. Hoewel er weinig oppervlakkig vertoon van virtuositeit is, ontmoet de solist passagewerk in octaven en sexten, immense akkoorden en complexe ritmes. Bovendien moet hij of zij rekening houden met de gelijkwaardige rol die de componist het orkest heeft toebedeeld. In het orkest moet de rol van de eerste cellist genoemd worden, die in het langzame deel een prachtige en belangrijke solo te spelen heeft.

Rian de Waal

Het Delfts Symphonie Orkest verheugt zich er op weer met Rian de Waal samen te werken. In 2005 had het DSO al het genoegen hem te begeleiden bij het eerste pianoconcert van Tsjajkovski.

Rian de Waal voltooide zijn pianostudie cum laude bij Edith Grosz La-Sweelinck Conservatorium. Na zijn studiemeestercurriculum volgde hij andere solisten als Leon Fleisher en Rudolf Serkin. De weg naar een internationale carrière werd geopend toen hij in 1983 prijswinnaar was op het Koningin Elisabeth Concours in Brussel. Sindsdien is hij te beluisteren op vele podia in Europa, Noord-Amerika en het Verre Oosten, en is hij regelmatig te horen en te zien op radio en televisie.

Hij werkte samen met vele orkesten, waaronder het Koninklijk Concertgebouworkest, het Residentie Orkest, de Stuttgarter Philharmoniker, de City of London Sinfonia en het Pools Kamerorkest onder dirigenten als Riccardo Chailly, Hans Vonk en Hartmut Haenchen. Met violist Moshe Hammer, cellist Tsuyoshi Tsutsumi en klarinettist James Campbell vormt Rian de Waal het internationaal ensemble Da Camera. Ook gaf hij concerten met het St. Lawrence, Allegri en Tokyo Strijkkwartet.

Rian de Waal is initiatiefnemer van het jaarlijkse Rhijnauwen Kamermuziek Festival in Bunnik en de jaarlijkse Nazomer Kamermuziekweek in Zwolle. Daarnaast doceert hij aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag.

Schumann en zijn vierde symfonie

Robert Schumann begon zijn werk aan het stuk dat later de 4e symfonie zou worden in 1841, het jaar waarin hij zich op aandringen van zijn vrouw Clara voor het eerst serieus ging toeleggen op het schrijven van orkestmuziek. Daarmee was hij voortvarend van start gegaan: in januari en februari had hij, in minder dan een maand tijd, zijn eerste symfonie, de *Frühlingssymphonie* geschreven. Daarna volgde een Symfonietta voor orkest en de oerversie van het eerste deel van zijn Pianoconcert. Begin juni begon hij te werken aan een symfonie in d-mineur, die aan het einde van dat jaar in première ging. Het concert werd echter een flop. De componist had het gevoel, ten onrechte, dat de koele reactie van het publiek te wijten was aan de kwaliteit van zijn symfonie. Hij legde het werk opzij, gaf geen toestemming meer voor verdere uitvoeringen en hield de publicatie tegen. Bijna tien jaar later, na het voltooiën van nog twee symfonieën (tegenwoordig bekend als de Tweede en de Derde), keerde Schumann terug naar zijn eerdere creatie. Na een uitgebreide revisie hield hij het werk in december 1852 opnieuw ten doop. Hij had het stuk eigenlijk *Symfonische Fantasie* willen noemen, maar kort voor de première veranderde hij de naam definitief in *Vierde Symfonie* (alsof het stuk nooit eerder had bestaan).

De vierde symfonie is een afwisselend en origineel stuk, met sterke contrasten tussen gevoelige, af en toe wat sombere lyriek en uitbundige energie. Wellicht is dit een afspiegeling van de twee kanten van Schumanns eigen persoonlijkheid, die hij zelf in zijn geschriften aanduidde als "Florestan" en "Eusebius", en die ook de twee tegengestelde zijden vormen van de geestesziekte waaraan hij leed. Een van de meest bijzondere en originele kenmerken van de vierde symfonie - zeker voor de tijd waarin het stuk geschreven is - is het feit dat de

afzonderlijke delen zonder pauzes in elkaar overgaan. Dit verklaart de oorspronkelijke naam "Symfonische Fantasie": de structuur van de symfonie is tamelijk vrij en bij nadere bestudering behoorlijk ingewikkeld. Hierbij heeft Schumann bepaalde constructieprincipes van zijn idolen Beethoven en Schubert overgenomen, zoals de geleidelijke opbouw naar het laatste deel en de herhaling van de triosectie in het derde deel. Dezelfde motieven komen vaak in al dan niet gewijzigde vorm in meerdere delen voor - een opvallend voorbeeld is het beginthema van de symfonie, dat weer opduikt in het tweede deel - waardoor het stuk nog meer de indruk wekt een organische eenheid te vormen. Dit proces van "thematische transformatie" is later door tal van componisten toegepast. De vrije manier van componeren paste ongetwijfeld meer bij een zeer romantische persoonlijkheid als Schumann dan de strakke beperking van de klassieke symfonische vormen.

Met de definitieve voltooiing van de vierde symfonie was ook Schumann's creatieve loopbaan vrijwel ten einde gekomen. De psychische stoornis, waaraan hij al zijn leven lang leed, begon steeds erger te worden en ontspoorde uiteindelijk volledig. Hij had altijd al geleden aan stemmingswisselingen, nu kwamen daar ook auditieve hallucinaties en waandenkbeelden bij. Op 27 februari 1854 probeerde hij zichzelf te verdrinken door van een brug over de Rijn te springen. Hij werd tijdig opgevist en enkele dagen later naar een inrichting in de buurt van Bonn overgebracht. Daar leefde hij nog twee jaar, heen en weer geslingerd tussen perioden van redelijke helderheid en krankzinnigheid. Zijn einde was tragisch: het schijnt dat hij zichzelf heeft doodgehongerd omdat hij zijn voedsel niet meer vertrouwde.

De generaties na Schumann hebben altijd een gemengde opvatting gehad over Schumann's symfonieën. De grootste bezwaren hadden altijd betrekking op de orkestratie. Het ontstaansproces van de

vierde symfonie is hiervoor illustratief. De definitieve versie van de symfonie verschilt aanzienlijk van de originele uit 1841, en behalve de compactere structuur is het grootste verschil de orkestratie. Deze is in de laatste versie veel dikker en voller dan in de eerste. Oorspronkelijk solistische passages worden in de latere versie vaak verdubbeld door meerdere instrumenten of groepen tegelijk. Latere generaties hebben zich het hoofd gebroken over de reden hiervoor. Johannes Brahms gaf de voorkeur aan de eerste versie en zorgde ervoor dat deze in 1891 gepubliceerd werd, ondanks sterk verzet van Clara Schumann. Volgens Brahms was de aanpassing ingegeven door praktische overwegingen ten behoeve van minder goed functionerende orkesten. Tal van dirigenten voelden zich gedwongen om her-orkestraties uit te voeren, en zo het werk van Schumann te "verbeteren". Maar Clara hield vol dat de laatste versie Schumanns muzikale bedoelingen het beste weergaf, en geen compromis was ter wille van tekortschietende orkestmusici. In de loop van de geschiedenis heeft Clara's argument het gewonnen en tegenwoordig wordt bijna altijd de definitieve versie van de symfonie gespeeld, met niet meer of minder noten dan de componist op papier heeft gezet.

Daniel Barenboim vergelijkt Schumanns symfonieën met een persoon die niet helemaal in de maatschappij past, die anders denkt en zich anders kleedt. Zo is het symfonische werk van Schumann een buitenbeentje in het symfonische repertoire, en moet je je vooroordelen over hoe een symfonie hoort te klinken opzij zetten om er onbevangen van te kunnen genieten.

Bovenstaande tekst is een verkorte weergave van een inleiding van Remco Mostert. Voor de volledige versie zie <http://home.hetnet.nl/~remco-sonja/rahms-schumann.htm>.

De DSO-Nieuwsbrief is een op onregelmatige basis verschijnende uitgave, gericht aan donateurs, leden, oud-leden en geïnteresseerden in het DSO. Deze Nieuwsbrief werd samengesteld door Martijn van der Most.